

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/saga>

Yom Kippur Savaşı'nın İstihbarat Başarısızlığı Olarak İncelenmesi

Examining the Yom Kippur War as An Intelligence Failure

Yasin HELVACI ^{1*}

¹ Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü, İstihbarat Çalışmaları Ana Bilim Dalı, 06100 Çankaya/ANKARA

Özet

Yom Kippur Savaşı, Arap-İsrail çatışmasının önemli bir aşamasını oluşturmuştur. Geçmiş savaşlarda İsrail orduları, müşterek Arap kuvvetlerini yenilgiye uğratmıştır. Mısır açısından bu durum, ekonomik ve siyasi sorunlar doğurmuştur. Bu sorunların çözülmesi için sınırlı politik hedefler belirlenmiştir. Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat, Mısır'ın bu sınırlı politik hedeflerini gerçekleştirmek için İsrail ile savaş yapma kararı almıştır. Bu savaş, Mısır için çatışmanın çözümü için bir adım olarak belirlenmiştir. İsrail için bu savaş sürpriz olmuş ve askerî istihbarat örgütü AMAN kötü bir performans sergilemiştir. Bunda Mısır'ın uyguladığı aldatma faaliyetleri, teşkilatın organizasyonel yapısı ve AMAN başkanı Eli Zeira'nın karakteristik özellikleri etkili olmuştur. Bu çalışmada, Yom Kippur Savaşı bir istihbarat başarısızlığı açısından ele alınmış ve onun nedenleri ortaya konmuştur. Ayrıca, tarihteki önemi de incelenmiştir. Savaşın ilerleyen safhasında İsrail orduları inisiyatif ele geçirecek Arap ordularını mağlup etmiştir. Ancak, bu savaş Mısır açısından sınırlı hedeflere ulaşılmasından dolayı stratejik bir başarı sağlamıştır. Nitekim, Mısır, hem Amerika Birleşik Devletleri'ni krize dâhil etmiş hem de İsrail'i diplomasi masasına oturtarak çözüm müzakerelerinin başlamasına neden olmuştur. Bu müzakereler sonunda Camp David Anlaşması yapılarak iki ülke arasındaki savaş hâli sona erdirilmiştir.

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 26.01.2024
Düzeltilme: 04.05.2024
Kabul: 04.09.2024

Keywords

AMAN,
Intelligence failure,
Arab-Israeli conflict,
Eli Zeira,
Deception

Anahtar Kelimeler

AMAN,
İstihbarat başarısızlığı,
Arap-İsrail çatışması,
Eli Zeira,
Aldatma

Abstract

The Yom Kippur War constitutes a significant phase of the Arab-Israeli conflict. In past wars, Israeli armies have defeated joint Arab forces. For Egypt, this situation created economic and political problems. Limited political objectives have been set to solve these problems. Egyptian president Anwar Sadat decided a war with Israel in order to achieve such limited political goals. This war determined as a step to resolve the clash for the Egypt. This war emerged as a surprise for Israel and military intelligence service AMAN showed a poor performance. The deceptive activities implemented by Egypt, the organizational structure of the intelligence service and the characteristic features of AMAN director Eli Zeira were effective in this. In this study, the Yom Kippur War is discussed from the perspective of an intelligence failure and its reasons are revealed. Moreover, its importance in history was also examined. In the later stages of the war, Israeli armies took the initiative and defeated the Arab armies. However, this war was a strategic success for Egypt since limited goals were achieved. As a matter of fact, Egypt both involved the United States in the crisis and brought Israel to the diplomatic table, causing the start of resolution negotiations. At the end of these negotiations, the Camp David Agreement was concluded and the state of war between the two countries ended..

* Yasin HELVACI, ysnhelvacı@gmail.com

1. GİRİŞ

Arap-İsrail krizi 1948, 1956, 1967 ve 1973'te dört büyük savaşa neden olmuştur. Bu çatışmalar İsrail'in askerî kazanımları ile sonuçlanmıştır. Özellikle son savaştan sonra İsrail, Arap devletlerinden büyük topraklar kazanmıştır. Bu meyanda Mısır'dan Gazze şeridi ile Sina bölgesi, Suriye'den Golan Tepeleri, Ürdün'den de Doğu Kudüs ve Batı Şeria İsrail'in eline geçmiştir. Mısır ile olan sürekli harp hâli, Mısır'ı iktisadi ve siyasi krizle baş başa bırakmıştır. Öte yandan İsrail'in her bakımdan üstün gelmesi, Mısır ile diplomatik düzlemde buluşmamasına ve krizi çözüme kavuşturmak için uğraşmamasına neden olmuştur. Öte yandan büyük devletler de birbiri ile yumuşama döneminde olduğundan burada meydana gelecek statüko değişikliğine karşı çıkmıştır. Bütün bu şartlar içinde Mısır'da Cemal Abdülnasır sonrası iktidara gelen Enver Sedat, Mısır'ın krizini çözebilmek için sınırlı harp stratejisini benimsemiştir. Bununla Sedat, sınırlı hedeflere ulaşmayı düşünmüştür. Bu hedeflerin temelinde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'ni Arap-İsrail krizine müdahale ederek krizin çözümüne katkı sağlamaları amaçlanmıştır. Mısır Silahlı Kuvvetleri gerçekleştirdiği başarılı aldatma faaliyetleri ile İsrail istihbaratını körleştirmiş ve harbin tahmin edilmesini zorlaştırmıştır.

Öte yandan İsrail askeri istihbaratı AMAN, büyük bir yanılgıya düşerek düşmanın kapasite ve niyetlerini anlamakta başarısız olmuştur. Bununla birlikte harp öncesinde önemli stratejik, operatif ve taktik zaafiyetler gözlemlenmiştir. Askerî istihbaratın başındaki Eli Zeira'nın kişilik özellikleri de başarısızlıktaki başat faktörlerden biridir. Mısır Silahlı Kuvvetleri, İsrail istihbaratını başarılı şekilde aldatmış ve baskın şeklinde yapılan taaruz ile İsrail savunması bertaraf edilmiştir. Mısır sınırlı savaş konseptiyle, stratejik hedeflerini gerçekleştirmiştir. İsrail istihbaratı, harbin olacağını tahmin edememiş ve değerlendirmede sorunlar yaşamıştır. Bu da harbin baskın şeklinde başlamasına ve İsrail birliklerinin büyük zayıf vermesine neden olmuştur. Bu çalışmada Yom Kippur Savaşı'nın askerî tarihi, aldatma faaliyetleri ve istihbari başarısızlıklar ele alınmıştır. Ayrıca bu çalışmada, Mısır'ın aldatma faaliyetlerinin nasıl ve ne boyutta gerçekleştiği, İsrail'in istihbarat başarısızlığı yaşamadığı nedenler ortaya konmuştur.

2. YOM KİPPUR SAVAŞI (1973)

Yom Kippur Savaşı, Arap-İsrail çatışmalarında dördüncü büyük sıcak teması ifade etmektedir. Mısır devlet başkanı Enver Sedat'ın sınırlı savaş stratejisi, eldeki imkânlar doğrultusunda politik ve diplomatik hedefleri gerçekleştirmek için tercih edilmiştir. Mısır-İsrail arasında devam eden sürekli harp hâli, nihayete ererek savaş sonrasında çözüm adımlarının atılmasını sağlamıştır (McGregor, 2006). Savaş, baskın şeklinde başlamış ve ilk günlerde Mısır kuvvetleri önemli kazanımlar elde etmiştir. Daha sonra İsrail güvenlik kuvvetleri, ilk şoku atlatıp karşı taaruzla geçerek Arap kuvvetlerini mağlup etmiştir ve bu açıdan taktik kazanım elde etmiştir (Mansfield, 2012).

2.1. Tarihsel Arka Plan

İsrail, 1967 yılı Altı Gün Savaşı'nda Arap kuvvetlerini bozguna uğratmıştır. Savaş sonrasında önemli toprak kazanımları olmuştur. Mısır'dan Gazze şeridi ve Sina Yarımadası, Suriye'den stratejik önemi haiz Golan Tepeleri, Ürdün'den de Doğu Kudüs ve Batı Şeria alınmıştır. İşgal altında tutulan topraklar krizi çözümsüz hâle getirmiştir. Bunun için BM Genel Kurulu, 242 numaralı kararını yayınlamıştır. Buna göre, İsrail'in son çatışmada işgal ettiği topraklardan çekilmesi bildirilmiştir. Ayrıca bu kararda, savaşın sona erdirilmesi ve tarafların birbirinin egemenlik haklarına saygı göstermesi, tanımlanan sınırlar içinde barış içinde yaşaması istenmiştir. Bu süreçte taraflar arasındaki diplomasi trafiği Birleşmiş Milletler'in temsilcileri aracılığıyla olmuştur. Mısır, işgal ettiği topraklarından çekildiği takdirde İsrail ile barışa sıcak bakmaktaydı. Ancak durum böyle olmamıştır (Arı, 2012).

Cemal Abdülnasır'ın vefatından sonra Enver Sedat iktidara gelmiştir. Nasır sonrası ortada olan sorunlar yumağı Sedat'ın işini zorlaştırmaktaydı. Zira Mısır ve İsrail arasındaki çatışma durumu ülkeyi iktisadi ve diplomatik olarak zor durumda bırakmıştır. Sürekli savaş hâli, askerî giderleri arttırmakta ve savunma harcamaları da her yıl milyonlarca dolara mal olmaktadır. Ayrıca, yabancı yatırımcı gelmemesi, turizm ve Süveyş Kanalı'ndan elde edilen gelirlerden mahrumiyet, Mısır'ı iktisadi bir bunalıma sokmuştur (Cleveland ve Bunton, 2009).

Öte yandan, İsrail'in elde ettiği askerî kazanımlar, özgüven kazanmasına sebep olmuştur. Her bakımdan yenilmiş ve toprakları işgal edilmiş Mısır ise diplomatik düzlemde İsrail tarafından muhatap alınmamaya başlanmıştır. Ayrıca, büyük güçler de nispeten bir detant (yumuşama) dönemine girmiş ve Arap-İsrail çatışmasına dâhil olup mevcut ilişkilere zarar vermek istememişlerdir (Gawyrch, 1996). Bu şartlar altında Sedat, diplomatik çıkmazdan kurtulmak ve politik-diplomatik çözüme ulaşmak için bir plan üzerinde durmuştur. Krize büyük güçlerin dâhil olmasını sağlamak ve İsrail'i yeniden diplomasi masasına oturmasını sağlamak için sınırlı harp stratejisini benimsemiştir (Gawyrch, 1996).

Sedat özellikle ABD'yi krize dâhil etmek istemiş ve bu anlamda Amerikan yanlısı bir tutum benimsemiştir. Bundan dolayı ülkedeki Sovyet askerî heyetini ülke dışına çıkarmıştır. Burada Sedat'ın temel amaçlarından biri ABD'nin dikkatini çekerek kendisi ile ilişki kurmaya ne kadar istekli olduğunu göstermektir ve Arap-İsrail krizinde yanında olmasını sağlamaktır. Ancak ilişkilerin henüz çok iyi seviyeye gelmemesi bu çabayı boşa çıkarmıştır (Cleveland ve Bunton, 2009; Gawyrch, 1996). Öte yandan muhtemel harbin Sovyetler tarafından engellenmemesi için bağımlılığını ortadan kaldırmak istemiştir (Black ve Morris, 1992). Ayrıca, iç politikada sorunlarla uğraştığından, Sovyet mevcudiyetinden rahatsız olan halkın memnuniyetini kazanarak toplumdaki imajını tesis etmek istemiştir. (Mansfield, 2012) Enver Sedat, eldeki imkânlar ve kaynaklar doğrultusunda topyekûn bir savaştan ziyade yukarıda da bahsettiğimiz sınırlı hedeflere odaklanan sınırlı bir savaş stratejisini uygun görmüştür (Meek, 2016).

İsrail'in gücü askerî üstünlüğüne dayanmaktadır (Bean ve Girard, 2001). Diğer bir deyişle İsrail'in askerî ve teknolojik üstünlüğü, İsrail güvenlik teorisinin kaynağını oluşturmuştur. Bu üstünlük Arap

kuvvetleri karşısında nispeten bir özgüven sağlamıştır. Sedat da İsrail'in askerî gücünün güvenlik doktrinin temelinde olduğunu düşünmüştür. Mısır, stratejik hedeflerini İsrail'e olabildiğince zayıf verdirmek ve İsrail'in askerî üstünlüğüne meydan okumak olarak belirlemiştir. İsrail'in askerî üstünlüğüne zarar verilmesi ile Mısır devlet başkanı Sedat, Orta Doğu'daki açmazın çözüleceğini düşünmüştür. Uzun vadede İsrail'in düşüncesinde ve agresif tutumunda değişikliklere sebep olabileceği düşünülmüştür (Meital, 2013).

Nihayetinde 24 Ekim 1972'de Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi toplantısında Sedat, mevcut durumun hilafına bir savaş başlatmayı teklif etmiştir. Ancak konseydeki birçok komutan buna karşı çıkmıştır. Sedat bunun üzerine kendisine karşı olan komutanları görevden almıştır. Bunlar arasında Savaş Bakanı Hasan Abdülkadir ve Genelkurmay Başkanı Muhammed Ahmed Sadık da vardır. Savaş bakanlığına General Ahmed İsmail Ali getirilirken, Genelkurmay Başkanlığı'na da Korgeneral Saad el-Şazli getirilmiştir (Meital, 2013). Harekât çeşitli problemleri barındırmaktaydı. En önemli sorunlardan bir tanesi İsrail hava üstünlüğünün aşılmasıydı. İsrail'in hava gücüne karşı Mısır tarafından, satıhtan havaya (SAM) füzeler kullanılarak kanalın 15 km doğusuna kadar bir hava savunma şemsiyesi tesis edilmiştir. Bu alanın ötesinde bir hava koruması olmadığından, Mısır Silahlı Kuvvetleri, Süveyş'in doğusuna planlanan harekâtın, bu 15 km.lik derinlikte icra edilmesini amaçlamıştır. Savaş planlamasına göre Mısır Silahlı Kuvvetleri, Süveyş Kanalı'nın doğusuna harekât düzenleyecektir ve burada İsrail'e ait müstahkem mevkiîleri ele geçirerek köprübaşları kuracaktır (Kılıçoğlu, 2022).

Öte yandan, Mısır Devlet Başkanı Sedat, İsrail'i iki cepheli bir savaşa zorlamak için Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ile 23 Nisan 1973'te bir araya gelerek müşterek harekât konusunda anlaşmıştır. Suriye Silahlı Kuvvetleri de İsrail'e Golan mevkiisinden taaruz edecektir (Bar-Joseph ve McDermott, 2017). Savaş, 6 Ekim 1973 günü baskın şeklinde başlamış ve İsrail Savunma Kuvvetleri harbin ilk günü büyük zayıf vermiştir. Mısır Silahlı Kuvvetleri, belirlenen hedeflere ilerlemiş ve müstahkem mevkiîleri ortadan kaldırarak köprübaşları tutmuştur. Ancak savaşın ilerleyen safhalarında durum tersine dönmüştür. İsrail Savunma Kuvvetleri, inisiyatifi ele geçirerek karşı taaruzlarına başlamıştır. 15 Ekim'de General Ariel Şaron'un kuvvetleri Sina Cephesi'nde kanalın batısına geçerek burada bir köprü başı kurmuştur. Böylece İsrail kuvvetlerine Kahire'nin yolu açılmış ve Mısır 3. Ordusu kuşatılmıştır (Mansfield, 2012). Golan mevkiisinde de İsrail karşı taaruzları, Suriye'yi eski topraklarına geri itmiştir.

Savaşın kızıştığı bir zamanda, Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Örgütü (OAPEC) üyeleri Kuveyt'teki 17 Ekim toplantısında petrol üretimini azaltma kararı almıştır. Yüzde 5'lik bir azaltma ile uluslararası toplumun İsrail'e verdiği desteğin kesilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte, 4-5 Kasım'da yüzde 25 daha petrol üretiminin azaltılması kararı çıkarılmıştır. Ayrıca petrol fiyatlarına yapılan zamlarla petrol fiyatları yükselmiş ve bu durum dünyada petrol krizine neden olmuştur (Arı, 2012). Bununla beraber Yom Kippur Savaşı, büyük güçlerin vekalet savaşına dönmüştür. Amerika Birleşik Devletleri, askerî araç-gereç ve acil yardım desteğini İsrail'e sağlamıştır. Sovyetler Birliği de Mısır ve Suriye'ye silah ve malzeme sevkiyatı gerçekleştirmiştir (Cleveland ve Bunton, 2009). ABD ve Sovyetler Birliği, krize

müdahale ederek tarafların savaşa son vermesi için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin toplanması çağrısında bulunmuşlardır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 22 Ekim günü 338 numaralı kararını duyurmuştur ve taraflara ateşkes çağrısında bulunmuştur. Ancak ateşkes bir türlü tesis edilememiştir (Mansfield, 2012). İsrail'in 338 numaralı kararın hilafına askerî hareketlilikte bulunması, Sovyetler Birliği Politbürosunda askerî ve siyasi tedbirlerin sertleştirilmesi hususunda tartışmalara neden olmuştur. Sovyetler Birliği, askerî varlığını hissettirme kararı almıştır (Primakov, 2009). Karşılıklı gerginlik, tarafların geri adım atmasıyla nihayete ermiştir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 25 Ekim'de bir kez daha toplanmış ve 340 numaralı kararını ilan etmiştir. 27 Ekim'de Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Kahire'ye İsrail'in müzakerelere hazır olduğunu ve ateşkes görüşmelerine istekli olduğunu bildirmiştir. Sedat buna pozitif tepki vererek Mısır'ı temsil etmesi için müzakerelere General Abdülgani el Jamasi'yi gönderme kararı almıştır (Meital, 2013). Enver Sedat, sınırlı harp konseptiyle sınırlı politik hedeflerine ulaşmıştır. Çünkü krize büyük devletleri çekerek sorunun çözülmesi için müzakerelerin başlamasını sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, bundan sonra krize doğrudan dâhil olarak Arap-İsrail meselesinin çözülmesi için öncülük etmiştir (Hourani, 2012). Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri geliştiren Sedat, yüzünü Moskova'dan çevirmeye başlamıştır. Bölgedeki dengeler Amerika lehine dönmüştür ve Sovyetler Birliği bölgedeki eski sadık müttefiki Mısır'ı kaybetmiştir (Mansfield, 2012). Ayrıca, İsrail ile başlayan müzakere sürecinde Mısır birtakım kazanımlar elde etmiştir. Sina anlaşmaları ile İsrail buradaki işgal bölgelerini terk etmeyi taahhüt etmiştir. Buradaki yerleşim yerleri yeniden kurulmuş ve petrol sahaları canlandırılmıştır (Mansfield, 2012). Bu da Mısır için faydalı bir gelişme olmuştur. Öte yandan devam eden müzakere süreci nihayetinde Camp David Anlaşması'yla sonuçlanmış ve iki ülke arasında bir barış tesis edilmiştir (Hourani, 2012).

2.2. Savaş Hazırlıkları ve Harekât Planları

Mısır ve Suriye, İsrail'e karşı askerî harekât için planlamalara başlamıştır. Müslümanların Mekkelilerle yaptığı Bedir Savaşı'ndan mülhem bu harekâta Bedir Operasyonu adı verilmiştir. (McGregor, 2006). Operasyon çerçevesinde Mısır Silahlı Kuvvetleri için iki aşamalı bir harekât öngörülmüştür. Plan çerçevesinde, beş piyade tümeni ile kanal geçişi icra edilecek ve beş ayrı noktada 10 km derinlikte köprübaşları tutulacaktır. Helikopterlerle hava indirme birlikleri, düşman gerilerine indirilerek burada geçiş yollarını tutacaklardır. Piyade taaruzunun takibinde, ikinci aşamada iki zırhlı tümen ve bağımsız iki zırhlı tugay kanal geçişini icra edecek ve tutulan köprübaşları istikametinde geçitlere ilerleyebileceği kadar ilerleyecektir. Öte yandan donanma unsurları ve hava indirme birliklerinden mürekkep bir müşterek görev gücü, Sina'nın güneyindeki Şarm el Şeyh'i ele geçireceklerdir (Black ve Morris, 1992).

Mısır, İsrail'in hava üstünlüğünü kırmak için Sovyetler Birliği'nden temin ettiği SAM (satıhtan havaya füze) ve ZSU 23-4s hava savunma sistemlerini kullanmıştır. Öte yandan Sagger ve RPG-7 tanksavar roketleri kullanılarak İsrail'in zırhlı birlik üstünlüğüne karşı denge sağlanmaya çalışılmıştır (Gawyrch, 1996). Kanalın öte yakasında kanal boyunca uzanan uzun kum rampalarının aşılması için yeni bir plan

hazırlanmıştır. Zira buralarda buldozerlerin kullanılması çok vakit kaybına sebep olacaktır. Bu tahkimatları aşmak için su pompalarının kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu sayede daha hızlı kanal geçişi icra edilmesi amaçlanmıştır (Gawyrch, 1996). Öte yandan kuzey cephesinde Suriye Silahlı Kuvvetleri de Mısır ile koordineli olarak İsrail savunma mevzilerine taaruz edecek ve buradaki topraklarını geri alacaktır (Killioğlu, 2022). İsrail, Sina cephesinde uzun beton bloklarla oluşturulmuş Bar Lev tahkimatına sahipti. Bu tahkimat, amfibi harekâta karşı engel oluşturmak için tasarlanmıştır. Burada ayrıca kanal boyunca kumdan yatay ve dikey eksenli savunma rampaları oluşturulmuştur (Gawyrch, 1996).

Öte yandan İsrail burada üç aşamalı bir yol sistemi geliştirmiştir. Bu yollar kuzey-güney istikametinde İsrail'in savunma planlamasına göre tasarlanmıştır. İlk hatta kanal boyunca ilerleyen Lexicon Yolu bulunmaktadır. Sınır devriyesi için kullanılmaktadır ve buradaki tahkimatlar birbirine bağlıdır. Bu yolun 10-12 km doğusunda Topçu Yolu başlamaktadır. Bu kısımda topçu ve hava savunma birlikleri ile beraber tank ve lojistik üsleri bulunmaktadır. Kanaldan 30 km içeride Lateral Yolu başlamaktadır ve İsrail'in karşı taaruzu yapacak ihtiyatları buradan cepheye sürülecektir (Gawyrch, 1996).

İsrail, nüfusu az olduğundan çok sayıda asker bulunan bir ordu beslemesi mümkün değildir. Dolayısıyla ordusunun temeli, kriz zamanlarında askere çağrılacak yedek askerlerden oluşan bir yedek sistemine dayanmaktadır. Bununla beraber, ülkenin savaş hâlinde oluşu, sürekli asker bulundurmaya gerektiriyordu. Bunun için de elindeki düzenli birlikleri, tehdit bölgesinin durumuna göre kullanmaktadır. Sina bölgesinin stratejik derinliği genişti dolayısıyla burada düzenli birlikler konuşlandırılmıştır. Golan Tepeleri'nde ise stratejik derinlik yoktu ve İsrail için hayati tehdit arz etmektedir. Bölgede ayrıca Sina'nın aksine sivil yerleşimler de çoktur. Savunma planlamasına göre saldırı hâlinde 36 saat içinde burada muvazzaf personel ve birlikler konuşlandırılacaktır (Bar-Joseph ve McDermott, 2017). Bu şartlarda taaruzlara karşı yedeklerin hemen silah altına alınabilmesi için tam zamanlı ve yüksek kaliteli istihbarat elzemdir. Dolayısıyla, büyük çaplı bir istihbarat ağı kurulmuştur. AMAN da birliklerin hazır konuma geçmesi için uyarıları yapacak, askerî istihbarattan sorumlu birimdir (Bar-Joseph ve McDermott, 2017). Mısır Silahlı Kuvvetleri, uyguladığı aldatma stratejileri ile İsrail istihbaratını körleştirmiştir. İsrail askerî istihbarat örgütü AMAN savaşta başarısız olmuştur. Bunu bir sonraki kısımda ele alacağız.

Mısır, hazırlıklarını tamamladıktan sonra harekâtın başlangıç günü olarak 6 Ekim'i belirlemiştir. Ekim ayının seçilmesinde çeşitli parametreler etkili olmuştur. Nitekim bu ay içerisinde birçok İsrail dinî ve millî günü bulunmaktadır. Öte yandan Knesset seçimleri de bu ayın sonunda yapılacaktır. Bu da İsrail'in iç gündemle uğraşacağı, tehdit farkındalığının azaldığı bir zaman olarak düşünülmüştür. Ekim ayında geceler uzun olduğundan harekât için hava koşullarının müsait olacağı düşünülmüştür. Harekât günü ise İsrail'de tatil ve oruç günüdür. Dolayısıyla personelin uyusuk ve nispeten tehditlere karşı direncinin azaldığı bir zamandır. Bununla beraber bu ay, Ramazan ayına denk gelmiştir. Mısırlı askerlerin oruçlu

olduğunu düşünen İsraililer bu ayda herhangi bir saldırı olabileceğini ummamıştır. Ayrıca 6 Ekim günü kanaldaki gelgit farklılığı da kanal geçişi için uygundur (Awad, 1986).

Mısır ve Suriye askerî makamları, harekât planını büyük bir gizlilikle yürütmüştür. Mısır'ın kolordu ve tümen komutanları ile Genelkurmay'daki subaylar 1 Ekim'de toplanan Mısır Silahlı Kuvvetleri Yüksek Konseyi'nde harekâtın yapılacağını öğrenmişlerdir. Tugay ve tabur komutanlarının ise bu haberden 5 Ekim'de harekâtın başlamasından bir gün önce haberleri olmuştur. Mısır ve Suriyeli subayların çoğunluğunun ise harekâttan bir iki saat önce haberi olmuştur (Black ve Morris, 1992). Mısır ve Suriye'nin müşterek taaruzları, 6 Ekim 1973 günü saat 14.00'te baskın şeklinde cereyan etmiştir. İsrail Savunma Kuvvetleri baskın şeklinde gelişen taaruz karşısında etkisiz kalmışlardır. Öte yandan İsrail istihbaratı da taaruzun önceden öngörülmesi ve Arapların durumu hususlarında yanılığa düşerek büyük bir istihbarat başarısızlığı göstermişlerdir.

3. İSTİHBARAT BAŞARISIZLIĞI OLARAK YOM KİPPUR SAVAŞI

İstihbarat örgütleri, uluslararası politikadaki belirsizlikleri gidererek sürpriz faktörünü ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. İstihbaratın herhangi bir aşamasında meydana gelen bir hata, istihbarat başarısızlığına neden olabilir. Tarihte birçok istihbarat başarısızlığıyla karşılaşmıştır. Eric Dahl (2013) kitabında Lowenthal ile birlikte Shulsky ve Gary Schmitt'in görüşlerine yer vererek istihbarat başarısızlıklarının nedenlerini değerlendirmiş ve yorumlamıştır. Ona göre Lowenthal, istihbarat çarkının herhangi bir aşamasında meydana gelen bir hatanın, istihbaratın yanlış şekilde oluşturulmasına neden olduğunu söyleyerek sorunun istihbarat örgütleri kısmını ele almıştır. Öte yandan Shulsky ve Schmitt ise politik karar alıcıların bu istihbaratı iyi şekilde kullanamaması üzerine durmuştur. Dahl ise bu görüşleri harmanlayarak başarısızlığın temelini ihtiyaç duyulan istihbaratın üretilmemesi veya oluşturulan istihbaratın kullanılmaması olarak görmüştür (Dahl, 2013). Yom Kippur Savaşı'nda politik karar alıcıların tutumundan çok, istihbarat teşkilatının işleyişi etkili olmuştur. Ülkedeki istihbarat değerlendirmesi ve tahmininden sorumlu olan askerî istihbarat teşkilatı AMAN, stratejik, operatif ve taktik düzeyde başarısız olarak saldırının öngörülememesinden sorumlu tutulmuştur. Savaş sonrasında kurulan Agranat Komisyonu'nda sorumlu görevliler tahkikata maruz kalmış ve başarısızlıktan dolayı hesap vermişlerdir.

3.1. İstihbarat Başarısızlığının Nedenleri

İsrail istihbaratı, savaş öncesinde düşman hakkında yeterli istihbari bilgiyi temin edebilmiştir. Ancak, Mısır'ın aldatma faaliyetleri, istihbarat teşkilatının organizasyonel yapısı ve değerlendirme hataları, teşkilat başkanının kişilik özellikleri gibi etmenler başarısızlıkta başat rol oynamıştır. Mevcut bilgi ve verilerin kalitesi, düşmanın niyet ve maksadı hakkında doğrudan kanıtlar bulunmaması ve göstergelerin belirsizliği düşmanın kapasitesi ve niyetlerine ilişkin doğru tahminleri zorlaştırmıştır (Chorev, 1996). Öte yandan İsrail istihbaratı, kendi güvenlik konseptine bağlı olarak Mısır ve Suriye'nin askerî kapasitesini hafife almıştır. Güvenlik konseptinin vaz ettiği üzere Mısır, İsrail'e derinlikte bir hava

taaruzu düzenleme kabiliyetine erişmedikçe İsrail'e karşı savaşa giremeyecek ve Suriye ile birleşmeden, tek başına büyük çaplı bir harekât icra edemeyecektir. Ayrıca, İsrail olası savaş ihtimaline karşı da istihbarat topluluğunun erken uyarılarına güvenmektedir. Değerlendirmelere göre Mısır, 1975'e kadar savaşı göze alamayacaktır (Meek, 2016). Bu değerlendirmelere bağlılık İsrail'in başarısızlığındaki en büyük nedenlerden birisidir. Bu güvenlik konsepti, üretildiği zamana uygun bir çalışmadır ve rakibi iyi değerlendirmektedir. Ancak bölgedeki askerî ve siyasi gelişmelere göre yeniden değerlendirmeye tabi tutulmamıştır (Shlaim, 1976). Mısırlıların kendi uçaksavar füzelerinin bakımının yetersiz olduğu ve yedek parça sıkıntısı çekildiğine yönelik yaydığı dedikodular da İsrail'in böyle bir değerlendirme yapmasında etkili olmuştur. Ancak, diğer yandan Mısır, eksikliklerini giderirken bu durumu gizlemeyi çok iyi başarmıştır (Handel, 1977). Arapların kullandığı silah sistemleri ve onları efektif biçimde harekât bölgesinde kullanmaları, İsrail'in Araplar hakkında geri kalmış teknolojiye sahip olduklarına dair tahminlerini boşa çıkartmıştır (Chorev, 1996). İsrail istihbarat başarısızlığına etki eden faktörlerden birisi de AMAN'ın istihbarat tahminlerinde tekel oluşturmasıdır. MOSSAD'ın yaptığı uyarılar kulak arkası edilmiştir. Savaşın sonra istihbarat teşkilatlanmasında değişiklik yapılmıştır (Bar-Joseph ve Levy, 2009). 1967 yılında yaşanan savaş sonrasında kurulan İsrail'in kendine yeten ve her türlü başarıya ulaşabilen imajı sarsılmıştır (Liebman, 1993).

3.2. Mısır'ın Aldatma Faaliyetleri

Mısır, savaş öncesinde İsrail istihbaratını körleştirmek ve onu zaafiyete sürüklemek için çok fazla aldatma faaliyeti icra etmiştir. Mısır, askerî aldatma stratejisi, İsrail kuvvetlerini taaruzun zamanını, yerini, boyutlarını tahmin edememesi için hazırlanmıştır (Awad, 1986, s.20) Arapların aldatma stratejisi, İsrail'in istihbarat başarısızlığına neden olan önemli bir sebeptir. Barton Whaley (aktaran Shlaim, 1976) aldatmanın baskın etkisi için kilit nokta olduğunu düşünmektedir. Kasten yayılan sahte sinyaller, belirsizliği beslemekte ve sürprize neden olmaktadır. Araplar, harekât planlarının ve ordusunun niyet ve kapasitesinin düşman tarafından anlaşılmasını için yanıltıcı bilgiler yaymıştır (Shlaim, 1976). 1970'ten itibaren Mısır ordusu "Tahrir 41" aldatma planı çerçevesinde kanal geçişi tatbikatleri yapmaya başlamıştır. Ardı arkası kesilmeyen tatbikatlar İsrail istihbaratını yanıltmak için yapılmıştır. İsrail istihbaratı bu hareketleri, savaş hazırlığı olarak değerlendirmemiştir (Spinder, 2016). Bu tatbikatları zamanla gerçek bir taaruzla dönüşmüştür. Aldatma planı çeşitli şekillerde uygulanmıştır. Yanıltıcı seferberlik ilanı ve bazı komutanların umreye gideceği duyurusu ile de desteklenmiştir. Bu sırada askerî hazırlıklar devam etmiştir. 4 Ekim'de 20 000 askerinin terhis edildiği ilan edilmiştir. Mısır, özel kuvvetleri kanal boyunca konuşlanmaya başlamıştır. Özel kuvvetlerin, kanalda balık tutan balıkçılar gibi görünmesi planlanmıştır. Devlet erkani savaş olmayacakmış gibi normal diplomatik ve politik işlerine devam etmiştir. Al Ahram gazetesi, Mısır Savunma Bakanı İsmail Ali'nin 8 Ekim'de Kahire'de Romanyalı mevkîdaşı ile görüşeceğini yazmıştır. Öte yandan Şam Radyosu, Esad'ın 4 Ekim'de 10 günlük doğu vilayetleri gezisine çıkacağını duyurmuştur (Black ve Morris, 1992). Lübnan ve Suriye medyasının 2 Ekim'de Suriye ordusunun İsrail'in ön alıcı taaruzuna karşı koymak için teyakkuza geçtiğini duyurması AMAN'ın Suriye birliklerinin konuşlanmasının savunma amaçlı olduğu yönündeki

inancını güçlendirmiştir. (Black ve Morris, 1992). Herhangi bir İsrail saldırısına karşı savunma hazırlıkları da devam ediyordu. Birlikler eğitim bahanesiyle ülke içinde farklı yerlere konuşlandırılmıştır. Kara Kuvvetlerinin büyüklük ve konumlarındaki sürekli değişikliklerle birlikte donanmanın da konumunda farklılıklar yapılmıştır. Bu hazırlıklar, Mısır ordusunun gerçek konumunun İsrail güvenlik makamları tarafından fark edilmemesi için yapılmıştır. Ayrıca birliklerin küçük parçalar hâlinde hareket ettirilerek, iç bölgelerden cephe bölgesine kaydırılması 4 aya kadar sürmüştür. Asıl saldırı ise savaştan 3 hafta önce başlayan manevra ile gerçekleştirilmiştir (Awad, 1986). Birliklerin gerektiğinde hızlı seferber olmaları ve muharebeye hazır hâle gelmeleri planlanmıştır. Ayrıca operasyonun başlamasından önce 20 000 askerin terhisi aldatma planının bir parçasıydı. Nitekim İsrail istihbaratı da bu hazırlıkları gözlemlemiştir. Mısır ayrıca istihbarat teşkilatlarını körleştirmek için yanlış bilgiler yaymaktaydı. Bu bilgiler,

Mısır'ın saldırısı konusunda istihbarat teşkilatlarını yanlış tahminlere yönlendirmiştir (Awad, 1986). Örneğin Dr. Kissinger'ın Eylül 1973'te barış girişimleri memnuniyetle karşılanmıştı ya da Süveyş'teki Sovyet araç-gereçlerinin bakımsız bırakıldığını ve bozulduğunu belirten haberler bir Lübnan gazetesinde yayınlanmıştır. Bunun gibi birçok yanıltıcı haber, bilgi ve içerik aldatma planına dâhildir (Shlaim, 1976).

Ayrıca başkan Sedat, konuşmalarında sürekli asılsız ve yerine getirilmemiş tehditler savurmuştur. Mütemediyen savaşın şu veya bu gün çıkacağını söylemiştir. Bu da düşmanda bir tür şuursuzluk yaratmıştır. Zira asılsız tehditler, Sedat'ın sözlerini dikkate değmez kılmıştır (Shlaim, 1976). Bütün bu aldatma stratejileri, başarılı olmuş ve İsrail'in baskın şeklinde gelişen taaruzu tahmin edememesine sebep olmuştur.

3.3. İsrail İstihbaratının Yanılgıları

İsrail istihbaratının sergilediği stratejik, operatif ve taktik düzeyde başarısızlıklar ve düştüğü yanılgılar bu kısımda incelenmiştir. İsrail Savunma Kuvvetleri, kriz zamanlarında askere çağrılan yedek askerlerden oluşan bir sisteme dayandığından tehlike anında yedeklerin çağırılması gerekmektedir. Bunun için de aktif ve yüksek düzeyde istihbarat değerlendirmesi şarttır. Ülkedeki başlıca istihbarat değerlendiricisi askerî istihbarat teşkilatı AMAN'dır. AMAN'ın başarısızlığında çeşitli etmenler rol oynamıştır. Sürpriz saldırıya dair bir işaretle karşılaşıldığında güçlü devletlerdeki istihbarat analistleri ve yetkililer bu bilgileri ciddiye almaktan kaçınma eğilimi gösterirler. İsraili yetkililer de kendi güçlerinin caydırıcı olduğunu düşünerek başarısız olabileceklerine inanmak istememişlerdir. Çünkü kendi kapasitelerinin Mısır'dan üstün olduğuna inanmışlardır (Wirtz, 2017).

İsrail askerî doktrini, savaşın yaklaşması durumunda bir önleyici taaruz başlatabileceğini öngörür. Bunun için de İsrail istihbaratının muhtemel bir saldırıyı 24-48 saat arasında bildirebileceği düşünülmüştür. Ancak Yom Kippur Savaşı'nda bu gerçekleşmemiştir (Handel, 1977). Bu şekilde gerçekleşen taktik bir zaafiyet, ihtiyat askerlerinin belirlenen saatlerde silah altına alınamamasına sebep olmuştur. Bu da sahadaki savunan kuvvetleri zor durumda bırakmıştır. Zira, Arap kuvvetleri savaşın ilk

günlerinde İsrail kuvvetlerine büyük zayıf vermiştir (Awad, 1986). Öte yandan Mısır'ın elindeki hava savunma silahları ve tanksavar silahlarının da etkileri hesaplanamamıştır. Bu silahlar savaşın ilk günlerinde taktik üstünlük sağlamıştır. İsrail hava üstünlüğü bertaraf edilmiş ve zırhlı birlikleri büyük zayıf vermiştir. Operatif düzeyde bir yanlış ise Mısır'ın kanala yakın bölgelerde yaptığı tatbikatların sıradan tatbikatlar olarak değerlendirilmesidir. Buradaki birliklerin konuşlandırılması yıpratma savaşının bir parçası olarak görülmüştür. Öte yandan operatif düzeyde İsrail askerî istihbaratının kaçırdığı şey Mısır'ın piyade taaruzu ile zırhlı birliklerin ilerlemesi arasındaki operasyonel duraklamadır. Mısır'ın tüm kuvveti ile bir anda Mitla ve Gidi geçitlerine ilerleyeceği düşüncesi İsrail'in 8 Ekim'de gereksiz kayıplar vermesine neden olmuştur (Black ve Morris, 1992).

Stratejik istihbarat başarısızlığının nedenlerinden biri rakibin imkân ve kabiliyetini küçümsemek veya yaklaşan tehditleri abartmaktır. İsrail istihbaratı, stratejik istihbarat üretme hususunda da büyük zaafiyet göstermiştir rakibin kapasitesini hafife almıştır (Kahana, 2005). Diğer yandan Sherman Kent'in tanımladığı cari ve spekülative unsurlar ile ilgili olarak hatalar yapılmıştır. Cari rapor unsuru, düşman ülkesinde meydana gelen güncel gelişmelerin takip edilmesini ifade etmektedir (Kent, 2003). Genel olarak ekonomi, coğrafya, silahlı kuvvetler, moral ve motivasyon gibi konu başlıklarında meydana gelen değişikliklerin izlenmesi gerekmektedir (Kent, 2003). Yom Kippur meselesinde de İsrail istihbaratı Mısır Silahlı Kuvvetleri'ndeki değişiklikleri takip edememiştir ve bununla ilgili cari raporlar eksik kalmıştır. Nitekim, AMAN, Arap kuvvetleri hakkında yanlış bir resim çizmiştir. Ayrıca, Arapların elindeki son tanksavar silahlarını ve Sagger füzelerinin varlığından haberdar değildir. Bunların potansiyel etkilerini doğru tahmin edememiştir ve bunlar hakkında sahadaki İsrail güvenlik birimlerine bilgi sağlayamamıştır (Black ve Morris, 1992).

Diğer taraftan stratejik istihbaratın diğer bir konusu da spekülative değerlendirici unsurdur. Bu da düşmanın gelecekteki hareketleri hakkında, elde edilen bilgilerle yapılan spekülative tahminleri ifade etmektedir (Kent, 2003). Burada istihbaratçıların yapması gereken, düşmanın imkân ve kabiliyetinden yola çıkarak ilerleyen zamanlarda nasıl ve ne düzeyde hareketler sergileyeceğini tahmin etmeye çalışmaktır (Kent, 2003). İsrail istihbaratının, savaş öncesinde Mısır ve Suriye konusundaki spekülative tahminleri savaşın olmayacağı şeklinde olmuştur. Çünkü, düşmanın böyle bir güçten yoksun olduğu tahmin edilmiştir. Mısır'ın ve Suriye'nin büyük silahları aldığını farkındaydı ancak Arap ordularının bunları kullanabilecek kapasiteye sahip olmadığını düşünmüştür. Ayrıca hazırlık ve eğitim süresi de yanlış hesaplanmıştır. Zira 1975-76 yılından önce Arapların gerekli altyapıyı tesis edemeyecekleri tahmin edilmiştir (Handel, 1977). İsrail istihbarat topluluğunun sahip olduğu sorunlar, istihbarat başarısızlığının neden gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

3.4. İsrail İstihbarat Topluluğu'nun Sorunları

Bu kısımda İsrail istihbaratındaki yapısal ve örgütsel sorunlarla birlikte karar alma mekanizmasındaki kişilerin tutum ve davranışları ele alınmıştır. İlk olarak İsrail istihbaratının Yom Kippur Savaşı'nda zaafiyet göstermesinden en çok sorumlu tutulan kurum AMAN ve onun başkanı Eliyahu Zeira olmuştur.

AMAN'ın Araştırma Departmanı, 1974'e kadar istihbarat toplama ve analizinde tam bir tekel oluşturmuştur. Yom Kippur'da alınan başarısızlık teşkilatın görev paylaşımının yeniden yapılanmasına sebep olmuştur. Ancak, istihbarat topluluğunda yeni bir görev paylaşımı yapılsa da AMAN başlıca istihbarat değerlendirmesinden sorumlu olarak kalmıştır (Bar-Joseph, 2010). Asıl problem eldeki bilgi eksikliğinden değil, bilginin yanlış değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır. Çünkü 1967 savaşıdan sonra elde edilen topraklar İsrail istihbaratı için avantaj sağlamıştır. Zira, kuzeyde Golan Tepeleri ve diğer birçok hakim arazi unsuru İsrail'in elindeydi. Buralar sayesinde hem görüntü istihbaratı hem de sinyal istihbaratı kabiliyetini artırmıştır. Ayrıca güneyde de Mısır'a karşı birçok noktaya sinyal istihbaratı istasyonları kurulmuştur ve kanal ile Kahire bölgeleri izlenebilir olmuştur (Bar-Joseph ve McDermott, 2017). Umm Hashiba istasyonu ile aşağı Mısır bölgesini izleme imkânına kavuşmuştur. 1970'lerin başlarında Süveyş kanalındaki bir üssün yakınlarında Mısır istihbarata karşı koyma birimleri İsrail'e ait içi boş bir telefon direği keşfetmiştir. Bu telefon direğinde pille çalışan bir verici vardır ve İsrail hat boyunca bu sistemle aramaları dinlemiştir (Black ve Morris, 1992). Düşmanın hazırlıkları ve hareketleri hususunda son ana kadar bilgi toplanabilmiştir çünkü bunun için yeterli teknik imkân ve kabiliyetler vardır. Ancak düşmanın niyet ve maksadı konusunda doğru bir tahmin yapılamamıştır (Shlaim, 1976).

1 Ekim'deki bir raporda, Süveyş Kanalı boyunca gerçekleşen yığıntıdan bahsedilmiştir. 3 Ekim'deki daha detaylı başka bir raporda, Mısır Silahlı Kuvvetlerinin hareketliliğinin bir tatbikat olmadığına dair önemli bulgular saptandığından bahsedilmiştir (Shlaim, 1976). 5 Ekim'de Mısır taaruz hazırlıklarının uzun bir listesi rapor edilmiştir. Ancak, konuşlanma açık bir taaruz sinyali verse de İsrail Savunma Kuvvetleri'nde Mısır tarafından bir taaruz olabileceğine dair düşünce oluşmamış ve savaş ihtimali düşük görünmüştür (Shlaim, 1976).

AMAN'ın sinyal istihbaratı Mısır Yüksek Komutanlığından verilen bir emri yakalamıştır. Birliklerden oruçlarını bozmaları ve Süveyş Körfezi'ndeki petrol sahalarının yaydığı ışığı söndürmeleri emredilmiştir (Black ve Morris, 1992). Öte yandan, AMAN Araştırma Departmanı, İsrail uçaklarının kanalın batısında çektiği hava fotoğraflarını analiz etmiştir. Bu uzun zaman sonra elde edilen önemli bir istihbarattır. Zira İsrail Savunma Kuvvetleri, keşif faaliyetlerini tehlikeli olması ve tansiyonu arttırdığı düşüncesiyle bırakmıştır. Hava fotoğrafları, Mısır'ın topçu yığınağının arttığını göstermektedir. Kanal boyunca toprak rampalara tanklar konuşlanmıştır ve benzeri görülmemiş şekilde kanal geçişinde kullanılan seyyar yüzücü köprü kurma araçları görülmektedir (Black ve Morris, 1992).

İsrail istihbaratının doğru değerlendirme yapamamasındaki diğer en büyük neden, elde edilen istihbarat bilgisini bilinçli şekilde, kendi aklındaki herhangi bir savaş olmayacağına yönelik inançlarına uyduran AMAN direktörünün eylemleridir. Nitekim Zeira, savaşın olmayacağı ihtimaline çok inanmıştı. Gelen istihbarat raporlarını dinlememiştir ve kendi düşüncelerini dayatmıştır. Örneğin AMAN'ın Sovyet çalışanlarının Suriye ve Mısır'ı terketmeleri hakkındaki topladığı yüksek seviyeli uyarıları İsrail Genelkurmay Başkanı David Elazar'a bahsetmemiştir. (Bar-Joseph ve Levy, 2009). AMAN'ın,

Zeira'nın başkanlığı döneminde, yazılı ve sözlü değerlendirmeleri anlaşılabilirlikten uzaklaşmaya başlamıştır. Ayrıca yapılan tahminler de herkes tarafından kabul edilmek durumunda kalmıştır. Muhafız seslere izin verilmemiştir. Üst rütbeli subaylar bile zaman zaman karşıt görüşlerini gizlemek zorunda kalmıştır (Bar-Joseph ve McDermott, 2017).

Bar Joseph (2017), Zeira'nın narsistik ve paranoid eğilimleri olduğunu ve bundan dolayı doğru tahmin yapamadığını, hata ve başarısızlıklarından ders çıkarmayan bir kişilik olduğunu söylemiştir. Ayrıca, Zeira'nın sorununu yüksek bilişsel kapanma şeklinde açıklamıştır. Zira, bu durum sorunlardan kaçınma, bazı genel kabullerden ayrılmama ve mevcut görüşü yeni düşüncelerle desteklememe gibi sorunlar yaratmaktadır (Bar-Joseph ve McDermott, 2017). Zeira'nın tutumu bu şekilde olmuştur. Yapılan uyarıları gözardı ederek sıkı sıkıya bağlandığı Arapların herhangi bir saldırı yapmayacağı fikrinden ayrılamamıştır. 1 Ekim'de AMAN'da görevli genç bir teğmen olan Siman Tov, Mısır ordusunun muhtemel taaruzu hakkında bir rapor sunmuştur. Buna göre yapılan tatbikatlar asıl saldırıyı gizlemek içindir. Üstü olan Güney Komutanlığı İstihbarat Şefi Yarbay David Gedaliah herhangi bir tepki göstermemiştir. İkinci bir raporu 3 Ekim'de sunmuştur. Bu daha detaylı bir analizdir. Yine Gedaliah bu rapora önem vermemiş ve genel karargâha göndermemiştir. Öte yandan diğer bir uyarı ise AMAN Toplama Departmanı komutanı Tuğgeneral Yoel Ben Porat'tan gelmiştir. 2 Ekim'de Zeira'ya yedeklerin çağrılmasını söylemiş ancak Zeira bunu reddetmiştir (Black ve Morris, 1992).

Kişilik bozuklukları, verimsiz komuta iklimi ve hatta aptallık yüksek uyarıların varlığına rağmen istihbaratı görmezden gelmeye neden olabilmektedir. Yom Kippur vakasında Eli Zeira'nın düştüğü durumlardan biri de budur. Çünkü Zeira kendisini Mısır'ın hava hakimiyetini tesis etmeden saldıramayacağı gerçeğine öylesine inandırmıştı ki Mısırlı subay ve devlet görevlilerini dinleyebilecekleri telefon ağına gizlice sızmak için oluşturulan sistemin kurulmasına gerek duymamıştır. Daha düşman tarafından tespit edilme riskinin alınma zamanının gelmediğini düşünmekle birlikte bu sistemin hiçbir şeyi tespit edemediğini düşünüyordu. Agranat Komisyonu'nda neden telefon dinlemelerinin saldırıyı haber vermediği sorulduğunda Zeira'nın bu dinleme sistemini hiçbir zaman aktifleştirmedeği ortaya çıkmıştır (Wirtz, 2024).

Zeira'nın istihbarat kaynaklarından en önemlisi Eşref Mervan'dır. İsrail güvenlik konseptini Mervan'dan elde ettiği bilgilerle düzenlemiştir. Mervan'ın verdiği yanlış bilgiler de İsrail'in durumsal farkındalığını azaltmıştır (Bar-Joseph ve Levy, 2009). Eşref Mervan, Mısır Eski Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır'ın damadıdır. Kendisi hakkında çeşitli spekülasyonlar yapılmıştır. Mısır'dan elde ettiği gizli plan ve raporları İsrail istihbaratına aktarmıştır. Mervan'ın yanlış uyarıları da aldatmanın önemli parçası olmuştur. Bu yüzden onun dublaj ajanı olabileceği sürekli düşünülen bir konu olmuştur (Bregman, 2013, ss. 204-205). Konuyla ilgili tartışmalar kesin sonuca ulaşmasa da İsrail istihbaratının yanlısı, tek kaynağa bu kadar güvenmesidir. Kaynak ne kadar önemli olsa da onu süper kaynağa dönüştürmek eninde sonunda bir zaafiyet yaratabilir (Bregman, 2013, s. 208). İsrail Savunma Bakanı Moşe Dayan,

güvenlik konseptinin oluşturulmasında elde edilen güvenilir ve kesin bilgilerin rolüne değinirken bu bilgilerin oluşturulmasında da Mervan'dan bahsetmiştir (Black ve Morris, 1992).

5 Ekim saat 2.30'da Mossad şefi Zvi Zamir'e önemli bir kaynaktan kablolu mesaj gelmiştir. Bu mesajda "turp" yazmaktadır. Bu savaşın yakında olduğu anlamında kullanılmış bir şifredir. Zamir, Zeira ile görüştüktan sonra mesaj kaynağı ile görüşmek ve teyit için Londra'ya gitmiştir. Burada görüşme gerçekleşmiştir. Daha sonra 6 Ekim saat 3.45'te Zeira'yı aramış ve Mısır ve Suriye'nin gün batımında taaruzla başlamak niyetinde olduğunu söylemiştir (Black ve Morris, 1992). Zamir'in burada görüştüğü kişi Eşref Mervan'dan başkası değildir. Kendisi harekâtın akşam 18.00'de olacağını söylemiştir. Buradaki dört saatlik sapma kendisi hakkında spekülasyonların nedenlerinden birisidir (Bregman, 2013).

Yukarıda anlatılan bütün faktörler, İsrail'in Yom Kippur saldırılarında istihbarat başarısızlığı yaşamasına neden olmuştur. Savaş sonrası Şimon Agranat başkanlığında kurulan bir komisyonda, bu başarısızlıktan sorumlu kişiler dinlenmiştir (Killoğlu, 2022). Ayrıca burada, istihbarat topluluğunun yapısında da reformlar yapılması kararlaştırılmıştır. AMAN'ın istihbarat değerlendirmesindeki tekeli kırarak adımlar atılması önerilmiştir. AMAN içinde yeniden teşkilatlanma başlamıştır ve yeni birimler kurulmuştur. Personel yetersizliği giderilmiştir. Stratejik istihbarat toplamakla görevli yeni coğrafi birimler oluşturulmuştur. Ayrıca bağımsız bir teftiş kısmı oluşturulmuştur. İstihbarat değerlendirmesi için çoğulcu bir teşkilatlanma benimsenmiştir ve Dışişleri içindeki Araştırma Bürosu genişletilmiştir. MOSSAD içinde de bir Araştırma Departmanı kurulmuştur. Böylece istihbarat üretiminin çeşitlenmesi sağlanmıştır. Ayrıca, başbakana istihbarat konusunda danışmanlık yapması için müsteşarlık makamı da kurulmuştur (Black ve Morris, 1992).

4. SONUÇ

Yom Kippur Savaşı askerî tarihte önemli baskın şeklinde cereyan eden taaruzlardan birisi olarak yerini almıştır. Bu saldırının neden baskın şeklinde olduğunu anlamak ve istihbarat başarısızlıklarını ortaya koymak, ileride gerçekleşebilecek benzer olaylara karşı tavrı almak için bir çerçeve sunmaktadır. Yom Kippur Savaşı, Soğuk Savaş sürecinde, meydana gelen sıcak temaslardan birisidir. Bu savaş, dünya siyasetini meşgul etmiş, büyük güçleri karşı karşıya getirmiştir. Ayrıca, Arap-İsrail çatışmasında da bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Hem Mısır hem de İsrail bakımından çeşitli sonuçları olmuştur.

Baskın etkisinin oluşturulması için, Mısır askerî makamları başarılı bir aldatma stratejisi izlemiştir. Sürekli olarak yayılan asılsız bilgiler, düşmanın tehdide olan farkındalığını bozmuştur. Kanal bölgesinde yapılan sahte manevra ve tatbikatlar da buna katkı sağlamıştır. İsrail, Mısır'ın gerçekleştirdiği aldatmaları yanlış değerlendirmiş ve saldırıyı öngörememiştir.

Bunda İsrail askerî istihbaratı AMAN'ın hataları etkili rol oynamıştır. Zira Mısır'ın faaliyetlerini izlemesine ve yeterli istihbarat toplmasına rağmen hasmın kapasitesini hafife almıştır. Stratejik, operatif ve taktik düzeyde istihbarat hataları yapılmıştır. Bu başarısızlığın en büyük müsebbibi AMAN başkanı

Eli Zeira olmuştur. Kendisi otoriter ve farklı görüşlere kapalı bir kişiliktir. Sahadan gelen uyarıları dinlememiş ve kendi mevcut bilgisine bağlı kalmıştır. Dolayısıyla da düşük savaş ihtimali söylemi ile karar alıcıları oyalamıştır. Yom Kippur Savaşı'yla birlikte İsrail istihbaratı ve ordusunun özgüveni yıkılmıştır.

Savaş, Mısır açısından stratejik bir zafer olarak yer edinmiştir. Mısır'ın gündemini meşgul eden ve iktisadi yönden zor durumda bırakan uzun süreli savaşlar sona ermiştir. Diğer tarafta İsrail için taktik bir zafer olsa da kendi güvenlik zaafiyetlerinin ortaya çıktığı bir savaş olmuştur. Bundan sonra ülkede istihbarat birimleri için reform süreci başlatılmıştır. Savaş sonrasında iki ülke arasında barış müzakereleri süreci başlamıştır.

KAYNAKLAR

- Arı, T. (2012). *Geçmişten günümüze Orta Doğu: Siyaset, savaş ve diplomasi* (5. Baskı Ekim 2012.). İstanbul: Mkm yayıncılık.
- Awad A., T. (1986). *The Ramadan War 1973* (Research Report No: AU-AWC-86-208) (s. 53). Alabama: US Air Force. Erişim adresi: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA177773.pdf>
- Bar-Joseph, U. (2010). Military Intelligence as the National Intelligence Estimator: The Case of Israel. *Armed Forces ve Society*, 36(3), 505-525.
- Bar-Joseph, U. ve Levy, J. S. (2009). Conscious Action and Intelligence Failure. *Political Science Quarterly*, 124(3), 461-488.
- Bar-Joseph, U. ve McDermott, R. (2017). *Intelligence success and failure: The human factor*. New York, NY: Oxford University Press.
- Bean, J. W. ve Girard, C. S. (2001). *Anwar Al-Sadat's Grand Strategy in the Yom Kippur War*: Fort Belvoir, VA: Defense Technical Information Center. doi:10.21236/ADA442407
- Black, I. ve Morris, B. (1992). *Israel's secret wars: A history of Israel's intelligence services*. New York: Grove Weidenfeld Press.
- Bregman, A. (2013). Ashraf Marwan and Israel's Intelligence Failure. A. Siniver (Ed.), *The Yom Kippur War: Politics, Legacy, Diplomacy* içinde (ss.195-208). Oxford University Press.

- Chorev, M. (1996). *Surprise Attack The Case of the Yom Kippur War* (Executive Research Project No: 19961001013) (s. 28). Fort McNair, Washington: National Defense University. Erişim adresi: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA314675.pdf>
- Cleveland, W. L. ve Bunton, M. P. (2009). *A history of the modern Middle East* (4th ed.). Boulder, CO: Westview Press.
- Dahl, E. J. (2013). *Intelligence and surprise attack: Failure and success from Pearl Harbor to 9/11 and beyond* (1. publ.). Washington, DC: Georgetown Univ. Press.
- Gawyrch W., G. (1996). *The 1973 Arab-Israeli War: The Albatross of Decisive Victory*. Fort Leavenworth, Kansas: Combat Studies Institute.
- Handel, M. I. (1977). The Yom Kippur War and the Inevitability of Surprise. *International Studies Quarterly*, 21(3), 461. doi:10.2307/2600234
- Hourani, A. H. (2012). *Arap halkları tarihi: A history of the Arab peoples* (Y. Alogan, Çev.). (9. bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kahana, E. (2005). Analyzing Israel's Intelligence Failures. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 18(2), 262-279. doi:10.1080/08850600590882146
- Kent, S. (2003). *Stratejik İstihbarat*. (Y. Özbek ve N. Şüküroğlu-Arıca, Çev.). Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.
- Kıllıoğlu, M. E. (2022). 1973 Ramazan / Yom Kippur Savaşı ve Orta Doğu. *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 129-151. doi:10.52792/tws.1114113
- Liebman, C. S. (1993). The Myth of Defeat: The Memory of the Yom Kippur War in Israeli Society. *Middle Eastern Studies*, 29(3), 399-418.
- Mansfield, P. (2012). *Ortadoğu tarihi* (Ü. H. Yolsal Çev.). (1.baskı.). İstanbul: Say Yayınları.
- McGregor, A. J. (2006). *A military history of modern Egypt: From the Ottoman Conquest to the Ramadan War*. Westport, Conn: Praeger Security International.
- Meek, S. R. (2016). *Illusion Of Defeat: Egyptian Strategic Thinking And The 1973 Yom Kippur War*.

- Meital, Y. (2013). The October War ve Egypt's Multiple Crossings. A. Siniver (Ed.), *The Yom Kippur War: Politics, Legacy, Diplomacy* içinde (ss.49-66). Oxford University Press.
- Primakov, E. M. ve Tezcan, O. (2009). *Rusların gözüyle Ortadoğu*. İstanbul: Timaş.
- Shlaim, A. (1976). Failures in National Intelligence Estimates: The Case of the Yom Kippur War. *World Politics*, 28(3), 348-380. doi:10.2307/2009975
- Spinder, S. (2016). The Intelligence Failure of the Yom Kippur War of 1973. *Armstrong Undergraduate Journal of History*, 6(1). doi:10.20429/aujh.2016.060104
- Wirtz, J. J. (2017). *Understanding intelligence failure: Warning, response and deterrence*. London: Routledge.
- Wirtz, J. J. (2024). Are Intelligence Failures Still Inevitable? *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 37(1), 307-330. doi:10.1080/08850607.2023.2214328